

ใบความรู้ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ภูมิใจในท้องถิ่น

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์

รายวิชาประวัติศาสตร์รหัสวิชา ส๑๔๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

การตั้งถิ่นฐานและการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

สมัยก่อนประวัติศาสตร์ หมายถึง ระยะเวลาในอดีตที่มนุษย์ยังไม่รู้จักการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากเป็นสมัยที่ยังไม่พบหลักฐานเป็นตัวหนังสือ หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์แบ่งย่อยเป็น ๓ ประเภทดังนี้

๑. โบราณสถาน ได้แก่ แหล่งที่อยู่อาศัย เช่น ถ้ำ เเพงผาหิน เป็นดินไถลแหล่งน้ำ

๒. โบราณวัตถุ ได้แก่ เครื่องมือหินกะเทาะหยาบ เครื่องมือหินขัด เครื่องสำริดและเหล็ก เครื่องปั้นดินเผา ลูกปัดที่ทำด้วยดินเผาและหินสี เปลือกหอย โครงกระดูกมนุษย์และสัตว์

๓. โบราณศิลปกรรม ได้แก่ ภาพเขียนสีและภาพจำหลัก ซึ่งล้วนแล้วได้ทำขึ้นบนผนังถ้ำหรือเพิงผา

การตั้งถิ่นฐานชุมชนก่อนประวัติศาสตร์

ชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดตรัง มีโบราณวัตถุประเภทเครื่องมือหิน ได้แก่ เครื่องมือหินกะเทาะทำจากสะเก็ดหินปูนขนาดใหญ่ และทำจากหินควอร์ตไซต์ (Quartzite) เครื่องมือหินขัดทั้งขวานหินไม่มีป่าและมีป่า โบราณวัตถุประเภทดินเผาทั้งแบบเรียบและแบบลายเชือกทาบ และโบราณวัตถุประเภทภาพเขียนสีที่ผนังถ้ำ

ขวานหินขัด ทั้งประเภทไม่มีป่าและมีป่า สามารถพบได้ทั่วไปในถ้ำตามภูเขาลูกโดด แถบลุ่มแม่น้ำตรัง แม่น้ำปะเหลียน และคลองนางน้อย หรืออาจพบได้ตามริมตลิ่งตะพงแม่น้ำ ชาวบ้านใช้ขวานหินเหล่านี้เป็นประโยชน์เชิงคติชน โดยนำไปวางไว้บนลอมข้าวในยุ้งฉาง เชื่อว่าป้องกันหนูมิให้มากินข้าว บ้างก็แช่น้ำไว้ในกะละอมน้ำดื่มเพื่อป้องกันโรค อันเกิดจากการดื่มน้ำได้หมอสวดบ้านพลีเรือน เรียกว่า หินผ่านฟ้า หรือ หินขวานฟ้า ใช้ประกอบพิธีสวดบ้านพลีเรือน ขับไล่ภูตผีฟ้าดินได้ที่หน้าผาเขาแบนะ อุทยานแห่งชาติหาดเจ้าไหม มีภาพเขียนสี ดูออกชัดเจนว่าเป็นภาพปลากระบอกที่ชาวบ้านเรียกว่าปลาหล้อบัน และหัวสัตว์ป่าคล้ายเสือ คงเป็นเสือปลาชนิดหนึ่งแหล่งโบราณคดีถ้ำซาไก ถ้ำหน้าเขา เป็นชุมชนเขาป่าเขาอันเป็นต้นน้ำ ถ้ำเขา ไม้แฉก ถ้ำเขาปิงะ ถ้ำเขาสามบาตร เป็นชุมชนเขตทุ่งราบลุ่มน้ำ ส่วนเขาเจ้าไหม เขาแบนะ เป็นชุมชนเขตชายฝั่งทะเลความเป็นหมู่ตั่งเขา ตรังทุ่ง ตรังเล จึงมีมาแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ซึ่งเทียบอายุ กับ ถ้ำซาไกได้ว่า “เป็นยุคก่อนยุคหินใหม่ (Pre-neolithic) และควรมีอายุอยู่ในระหว่าง ๖,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว

การศึกษาทางโบราณคดี ผ่านเครื่องมือหิน ภาชนะดินเผา และร่องรอยวัฒนธรรมอื่นๆ ในยุคก่อนประวัติศาสตร์จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีในจังหวัดตรัง แล้วศึกษาเปรียบเทียบกับแหล่งอื่นๆ ในจังหวัดตรังและต่างประเทศ “สร้างมิติใหม่ให้กับวงการโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพราะเป็นการค้นพบข้อมูลการอยู่อาศัยและการทำกิจกรรมต่างๆ ของคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ยุคหินเก่าตอนปลายถึงปลายยุคหินใหม่ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาต่อเนื่องตั้งแต่ ๒๕,๐๐๐ ถึง ๔,๓๐๐ ปี ล่วงมาแล้ว”การศึกษาถ้ำซาไก ของสุรินทร์ ภูขจร และคณะ เป็นต้นแบบให้ผู้สนใจได้ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีอื่นๆ ซึ่งจะได้นำมาเสนอสรุปให้เห็นภาพวิถีของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดตรัง

เครื่องมือหินกะเทาะ (Stonetool) เป็นขวานหิน ในชั้นวัฒนธรรมที่ ๑ ซึ่งใช้กันในยุคหินเก่าตอนปลาย (LaetPalaeolithic) มีจำนวน ๑๐๒ ชิ้น เครื่องมือสะเก็ดหิน (Flake) จำนวน ๗๒๑ ชิ้น และสะเก็ดหิน (Wasteflake) จำนวน ๓๖๗ ชิ้น

เครื่องมือหินเหล่านี้ใช้ล่าสัตว์ เช่น ควายป่า หมูป่า เก้ง โดยตรง และยังใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำเครื่องมือล่าสัตว์อื่นๆ เช่น ไม้ขางหรือบอเลา – ลูกดอก ตลอดจนเครื่องดักจับสัตว์ต่างๆ อันเป็นเครื่องมือไม้ (Wood Working)

ผลการวิเคราะห์กระดูกสัตว์และเปลือกหอยที่พบในถ้ำซาไก ทำให้รู้ว่ามีมนุษย์บุพกาลบริโภคเนื้อสัตว์ต่างๆ เป็นอาหาร ได้แก่ ค่าง นาก บ่าง กระรอก อ้น เม่น ปลา ลิง หมูป่า หมูหริ่ง พญากระรอกดำ กระรอกบินเล็กแก้มขาว เต่า หอยโล่ หอยน้ำพริก หรือ หอยลาย หอยกาบน้ำจืด หอยโข่ง หอยก้น หอยภูเขา หอยเบี้ย หอยบก หอยแมลงภู่ สุรินทร์ ภูเขาจร และคณะ ตีความว่า คนยุคก่อนประวัติศาสตร์ล่าสัตว์เล็กๆ ที่อยู่บนต้นไม้ เช่น ลิง ค่าง พญากระรอกดำ กระรอกบินเล็กแก้มขาว โดยใช้เครื่องมือไม้ เช่น ไม้ซาง ที่ชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไกนิยมใช้ล่าสัตว์เหล่านั้นในปัจจุบัน ส่วนหมูหริ่งและหมูป่า อาจจะใช้วิธีล่าโดยใช้เครื่องมือดักจับสัตว์ เช่นเดียวกับกับชนกลุ่มน้อย เผ่าซาไกในปัจจุบัน และหอยต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมดยกเว้นหอยจากทะเล เช่น หอยเบี้ยและหอยแมลงภู่แล้ว น่าที่จะตีความโดยใช้พฤติกรรมการล่าสัตว์และจับสัตว์ของชนกลุ่มน้อยเผ่าซาไกมาอธิบายได้ว่า เป็นการจับหอยต่างๆ โดยใช้มือจับหรือมจากแม่น้ำลำธาร หรือหนองบึง เป็นต้น ส่วนหอยเบี้ยนั้นเป็นหอยหายากและพบในปริมาณน้อย ซึ่งได้ถูกนำมาทำเป็นเครื่องประดับทุกชิ้น และน่าสังเกตว่าคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในหัวเวลานี้ล่าสัตว์ใหญ่เพียงเล็กน้อย หรือเกือบจะไม่ได้ล่าสัตว์ใหญ่เลย

นอกจากพบตัวอย่างเมล็ดพืชจำนวนมากในกองไฟที่ถ้ำซาไกแล้ว ยังพบแคลสที่ถ้ำแคลบ เขาปินะ แสดงว่าคนสมัยนั้นบริโภคธัญพืชด้วยถั่วต่างๆ เป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราว (Temporary camp) และโยกย้ายเปลี่ยนที่อยู่ใหม่ตลอดเวลาตามลักษณะฤดูกาลของแหล่งอาหาร (Food seasonality) และในกรณีที่มีสมาชิกตาย หลังจากฝังศพโดยใช้เครื่องมือเครื่องใช้ของผู้ตายในพิธีกรรมฝังศพแล้วก็จะอพยพโยกย้ายไปทันที ภาพเขียนสี เขาแบนะ รูปปลาแสดงโครงสร้างภายในลักษณะเดียวกับรูปปลาที่เขาเขียน ตำบลเกาะปันหยี จังหวัดพังงา “และรูปปลาแสดงโครงสร้างภายนอกตกแต่งด้วยลายเส้นภายในที่ถ้ำผีหัวโต อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่ เศษภาชนะดินเผาหม้อสามขา จากถ้ำเขาปินะ ถ้ำเขาสามบาทร แสดงอารยธรรมมนุษย์ยุคก่อน หม้อสามขายังเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ประจำยุคสมัย โดยที่สามารถใช้ไม้พินก่กองไฟใต้ก้นหม้อ ระบายความร้อนออกทางรูขาหม้อเพื่อป้องกันการแตกร้าว ขาหม้อยังใช้แทนก้นเส้าได้เป็นอย่างดีอีกต่างหาก

ชนกลุ่มน้อยที่ใช้ชีวิตเร่ร่อน หาของป่าล่าสัตว์ อันเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์หมู่ตริงเขา สามารถศึกษาได้จากชนเผ่าซาไก ซึ่งเร่ร่อนไปตามฤดูแห่งผลผลิตจากป่า เทือกเขาบรรทัด เขตอำเภอปะเหลียน นับว่าเป็นคุณค่ามหาศาลต่อแวดวงวิชาการก่อนประวัติศาสตร์^{๑๐} เพราะวิถีชีวิตซาไก ทำให้เห็นร่องรอยมนุษย์ยุคบุพกาล ซึ่งทะลุมิติข้ามมาถึงปัจจุบันอย่างน่าประหลาดใจนัก ถิ่นฐานก่อนประวัติศาสตร์ แบ่งได้ ๔ ลักษณะ ตามสถานที่ตั้ง คือ

- หมูเขา ได้แก่ ถ้ำซาไก ถ้ำหน้าเขา
- หมูทุ่งชายเขา ได้แก่ ถ้ำเขาน้ำพราย ถ้ำตรา ถ้ำหมูดิน ถ้ำเขาหญ้าระ
- หมูทุ่งราบริมแม่น้ำ ได้แก่ ถ้ำเขาปินะ ถ้ำเขาสามบาทร ถ้ำเขาไม้แก้ว
- หมูทะเล ได้แก่ ถ้ำเขาเจ้าไหม เขาแบนะ ถ้ำเขาโต๊ะแนะ

เมื่อพิจารณาหลักฐานทางโบราณคดี อธิบายวิเคราะห์ได้ว่าแหล่งชุมชนทั้งหมด มีทั้งในยุคก่อนยุคหินใหม่ (Pre-Neolithic) ยุคหินกลาง ยุคหินใหม่ บุรพชนเหล่านั้นอาศัยถ้ำเป็นแหล่งพักพิงชั่วคราว ตามฤดูกาลที่ธรรมชาติให้ผลผลิต พวกเขาบริโภคทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ โดยเฉพาะหอย ผลไม้ เมล็ดธัญพืชและหัวพืชใต้ดิน ซึ่งมนุษย์ปัจจุบันก็ยังบริโภคอยู่อย่างนั้น การกำหนดแหล่งชุมชนหมูเขา หมายถึง ผู้ที่อยู่ตามยอดน้ำในเขตป่าเขา เทือกเขาบรรทัด ส่วนหมูทุ่งชายเขาได้แก่แหล่งชุมชนชายเขาถัดลงมาจากหมูเขา หมูทุ่งราบริมแม่น้ำเป็นแหล่งชุมชนในที่ราบลุ่มแม่น้ำ และหมูทะเล เป็นแหล่งชุมชนชายฝั่งทะเล ส่วนถ้ำที่อยู่ในหมูเขาเป็นถ้ำภูเขาเทือกบรรทัด ถ้ำที่อยู่ในหมูทุ่งชายเขาและหมูทุ่งราบริมแม่น้ำ เป็นถ้ำในภูเขาเทือกสั้นๆ ชายเทือกเขาบรรทัด และถ้ำในภูเขาลูกโดดกลางทุ่ง ส่วนถ้ำที่อยู่ในหมูทะเล เป็นถ้ำในภูเขาริมทะเล การยึดเอาถ้ำพำนัก นอกจากอบอุ่นสบายในยามค่ำคืน เย็นสบายในเวลากลางวัน ยังเป็นทำเลเหมาะสมในการหลบภัยธรรมชาติ เช่น พายุ ฝน อุทกภัย ตลอดจนอันตรายจากสัตว์ร้าย ทุกถ้ำที่สำรวจแล้วล้วนว่าเป็นแหล่งพักพิงมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ อยู่เหนือระดับน้ำทะเล ๑๐๐ - ๕๐๐ เมตร แม่น้ำท่วมในภาวะปกติ ถิ่นพำนักอันเป็นธรรมชาตินี้ก็ช่วยให้มนุษย์พ้นภัยธรรมชาติได้ด้วย